

Petru JIREGHEA, UMANISM ȘI „EXPLOZII” ÎN SERII CREATOARE

Tudor BRAGA

Născut la 15 mai 1941, în comuna Berezlogi, r-nul Orhei.

Artist plastic cu discurs în pictura de șevalet: figurativă, lucrări de gen, peisaj, natură statică, interioare, motive nonfigurative; cu operă în colecții publice și private din multe țări.

Crescut și educat la orfelinatul din Cupcini, raionul Edineț (1947-1959). Studiază pictura la Colegiul de Arte Plastice „Alexandru Plămădeală” din Chișinău (1959-1962; 1965-1967).

Profesor de arte plastice la Școala de Arte Plastice pentru Copii „A. Șciusev”, Chișinău (1968 – prezent).

Titularizat membru al UAP, secția pictură (1972).

Laureat al premiului acordat la Expoziția-concurs de artă contemporană „Saloanele Moldovei”, de către Complexul Muzeal „Iulian Antonescu” (Bacău, România), pentru lucrarea *Mitropolia* (1999); nominalizat la Expoziția-concurs de artă contemporană „Saloanele Moldovei”, ediția a XVIII-a, pentru lucrarea *Paștele Blajinilor* (2008); premiu la Expoziția-concurs „Eminesciana 2014”, organizată de Ministerul Culturii al RM și UAP RM.

Maestru în Artă (1999).

Portret, u/p maruflată pe carton, parchetaj, 800×605 mm, 2010. Din colecțiile autorului

Taxată drept excepțională în istoria învățământului artistic, lucrarea de licență a protagonistului nostru, *Meșteri populari* (1967), ineluctabil a fost pusă sub incidența notificării că prezintă o elaborare inedită și originală, și, într-o perspectivă apropiată, se cuvine să fie achiziționată de către Ministerul Culturii pentru colecțiile Muzeului Național de Artă al Moldovei.

Pe rol de autoritate, implicit, și cel de garanți ai înaltei note au binevoit să se releve notorietăți creatoare din arta plastică contemporană, cum sunt Lazăr Dubinovschi, Mihai Grecu și Valentina Rusu-Ciobanu în chiar timpul susținerii lucrării vizate. Această creație a fost expusă numaidecât la manifestări artistice indigene și la scara URSS. De fapt, realizarea rămâne piesă de rezistență nu doar în palmaresul autorului. Lucrarea probează cota picturii atinsă în ultima treime a secolului al XX-lea.

Sigur de sine, tânărul plastician încă din copilărie învedera calități ieșite din comun. Când execută abil la bara fixă, bunăoară, figura „soarele”, într-o direcție și, la fel, în cealaltă, mai mult chiar, stăpâna cu siguranță și poziția de sus fixată, întrebându-i în glumă pe colegii săi de școală încotro să se avânte. Însă, îndărătul acestor fapte autentice, aflăm o biografie plină de momente dramatice și documentări deformate ce îi falsifică identitatea. Se știe, de exemplu, că este născut la Chișinău, pe când în documente este trecut că s-a născut în satul de unde îi proveneau părinții, ajunși în situația de a fi fost descalificați de drepturile lor cetățenești în timpul ocupației sovietice, expulzați din Chișinău la baștină, apoi condamnați, iar fiul dâșnilor, dus la Orfelinatul din Cupcini, raionul Edineț. Aici a urmat șapte clase la școala din Chetroșica, iar clasele a VIII-a – a X-a la Parcova, raionul Edineț.

Mai aflăm și momente stimulatorii, ca în cazul când, fiind în clasa a V-a, profesorul de biologie Vitalie Costrițchi le-a cerut elevilor să deseneze pe o filă un purcel. Eroul nostru a complementat spațiul din jurul ființei alese de profesor drept obiectul sarcinii ca să fie zugrăvită cu tot soiul de animale și păsări care erau crescute în mod firesc în gospodăriile individuale ale țăranilor din împrejurimi. Scripările fanteziei și îndemânarea elevului au fost generos lăudate de profesor, imediat urmând expunerea desenelor sale în atenția întregii școli. Din acel moment dânsul a devenit somitatea instituției. Apoi, la cererea expresă a directorului Arakceev Ivan Petrovici, a executat pentru școală diferite lucrări, în efect, fiind distins cu varii premii.

În anul 1959, se înscrie la Colegiul de Arte Plastice „Alexandru Plămădeală”. Primul an de studii

Belșug, u/p, 150×112 cm, 1974.
Din colecțiile MNAM

Îl urmează cu profesorul Vasile Țehmister. Erau vremuri când viața socială și culturală se derula dezlănțat, în salturi caleidoscopice și contradictorii. Anul doi de studii îl urmează cu Anatolie Grigoraș, Filimon Hămuraru, Demian Lazarevici Iancu, Anatolie Kolceak, Olga Orlova, Ernest Simakov. Anul III și IV, cu Filimon Hămuraru și Olga Orlova. Anul IV și V cu Ion Stepanov. Tocmai este perioada când nu-l impresionează și nu-l distrage forfota din jur, deoarece își întocmește și respectă un program propriu al evoluției personale. Studiile, lectura și muzica clasică îl preocupă, subțindu-i ținuta intelectuală. În detaliu, studiile urmate sub tutela lui Filimon Hămuraru i-au altoit gustul pentru discursuri plastice narrative, minuțios elaborate. De exemplu, a exersat cu mîgală la executarea ilustrațiilor la *Hai, Murgule, hai*, nuvelă de Ion Druță.

După serviciul militar, a revenit la studii în 1965, avându-l în calitate de profesor pe Ion Stepanov, proaspătul absolvent al Academiei Naționale de Arte Plastice din Kiev. În chiar debutul anului 1967 îi este aprobat proiectul lucrării de licență tocmai pe fundalul când la Chișinău se desfășura o amplă și inovatoare expoziție personală a plasticianului Mihai Grecu. Sub impulsul autorității, prestigiului și influenței exercitate de Maestru, tânărul plastician se hotărăște să schimbe radical modalitățile interpretării lucrării de licență, fiind deja demult călit ca să nu cedeze în

fața greutăților și impedimentelor. Perseverază pe vectorul schimbării ce și-a asumat-o în ciuda opoziției care venea din partea profesorului oficial și a comisiei ce aprobaseră deja proiectul. Intră nemijlocit în contact cu ilustrul maestru al penelului, totodată, înzestrat cu un deosebit talent pedagogic. Colaborare care s-a dovedit a fi fost rarism de fructuoasă! Concret, Mihai Grecu acceptă să ghideze acțiunile talentatului său învățăcel.

Acesta dovedește aviditate pentru schimbări și înnoiri tot mai multe. Astfel, a configurat studiul *Meșteri populari*, o lucrare de o ținută monumentală magistrală. Motivele inspirate după multiple realități concrete ce țineau de creația populară capătă o interpretare originală sub un șir de indici calimetrici. Mai întâi, compozițional apelează la iconografia motivului „Adam și Eva”, de inspirație literară. Iconografie care în cultura plastică europeană s-a constituit în câteva versiuni. Însă plasticianul nostru recurge la reinterpretări și transformări ale eroilor săi care evită să evolueze din inerție, dorindu-se personaje hotărâte către acțiuni făuritoare.

Totuși, acea notă, surprinsă în arta Renașterii, a Țărilor de Jos, a Țărilor din Nord, dar mai ales a post-Renașterii, – expresia de îngrijorare, de angoasă și neîncredere în sine –, în opera autorului este perpetuată. Adică, într-o lume dominată de lumina zilei, de culori briante, cu virtuozitate modelate și

Meșteri populari, u/p, 127×102 cm, 1967.
Din colecțiile MNAM

Pastele Blajinilor; u/p, 850×850 mm, 2009.

Din colecțiile Complexului Muzeal „Julian Antonescu”,
Bacău, România

modulate, este indus în contrapunct și acest element devenit între timp indispensabil antinomiilor ce definesc filosofia existențială a omului modern. Aici în fapt, aflăm, în mare, chintesenta motivației creative a plasticianului, care a rămas devotat tradițiilor figurative în configurarea limbajelor sale plastice, a unor lucrări cu caracter de fabulații simbolice, fie portret, fie natură statică, fie peisaj ș.a. Strălucirea

Portretul necunoscutei, tempera pe carton, 500×400 mm,
2009. Din colecțiile autorului

cromatică în cadrul unei rețele geometrice complex elaborate o aflăm în continuare în piesa *Claca*.

Deși culoarea este explorată cu multă atenție, însă în apanajul creatorului pe rol definitoriu se impune preocuparea de a elabora, începând cu anul 1969, serii de lucrări cu motive/elemente comune.

În lucrarea *Luxuranță*, repetiției în recurență și simetrie prin translație i se opun simultan două culori complementare – oranjul și verdele, care sunt manevrate în modelarea unui posibil tablou al unui segment din Univers care îndeamnă să distingem Cosmosul după Bing-Bang. Legătura binomică între teluric și cosmic, în formă de extindere a termenului secund, este invocată în țesătura imaginii spre a ne sugera măreția geniului creator uman, precum se poate decodifica din lucrarea *Mănăstirea Hârjauca*.

Autorul manevrează același gen de premise în alte chei și alte măsuri, în alte colorituri și mișcări spre a ne orienta gândirea noastră către pătrunderea faptului că firea umană este deopotrivă dispusă către acțiuni iraționale și malefice, precum permit să se observe elementele din lucrarea *Clopotnița* (este vizată distrugerea în 1963 a unui element din ansamblul Catedralei Mitropolitane din Chișinău).

Structura textelor ce le configurează în tablourile sale se eșafodează pe stăpânirea virtuoză a materialelor și calităților la care recurge. De exemplu, *Biserica albă, Iași*. Opoziția acromurilor alb și negru, încadrate în forme geometrice ce se reiterează scârț în ascendență, conform unei axe ușor înclinată spre dreapta, comportă în alianță cu noțiunile suprematiste judecâți despre absolut și zero, despre infinit și puritate. Acromurile, raportate la elementele cromatice induse în structura imaginii, amplifică textul care atinge desăvârșirea atunci când în partea spre stângă sus este indusă signaletic silueta unei biserici, – insignifiantă în raport cu proporțiile pânzei. Aici artistul își încheie repertoriul elementelor constitutive spre a-și lămuri o judecată de valoare asupra întrebărilor: Dar care ar fi sensul existenței Omului pe pământ?

Astfel, se relevă o altă trăsătură în creația plasticianului, una în cu totul altă formulă, minimalistă la paroxism: *Biserica albă* ne permite s-o surprindem. Dominată de alb și griuri ușor nuanțate cromatic, suprafața pânzei se diferențiază calitativ și cantitativ prin alternanțe de zone acoperite cu straturi în formă discretă cu cele generos împovărate cu supra-puneri de pastă a culorii.

Ar rezulta oare din abordările expuse până aici că Petru Jireghea este un model de infailibilitate? În Noul Testament deja avem un model absolut exemplar de răspuns la atare întrebări.

Petru Jireghea a dat multiple exemple de umanism, solidaritate cu oamenii din preajma și din jurul său. În primul rând, în relația cu discipolii. Din 1968 și până în prezent, este profesor la Școala de Arte Plastice pentru copii „A. Șciusev” din Chișinău, având elevi remarcabili, cu personalitate distinctă, cum bunăoară o confirmă palmaresul plasticienilor Tudor Golenco, Mihail Nagorniac și Andrei Negură.

Note

„... îl cunosc pe Petru Jireghea din anul 1967, din timpurile când își elabora lucrarea de licență *Meșteri populari*. Deoarece comunicam, l-am pus pe tânărul plastician în fața disjuncției: sau execută lucrarea în cauză drept o încununare a întregului proces de învățământ, – în sensul de a da expresie cunoștințelor acumulate în timpul studierii desenului, picturii și compoziției, sau conferă o tratare proprie filosofică acestei elaborări.

Tânărul plastician a preferat să urmeze calea secundă. A fost notificat superlativ și a expus-o în anul 1972 în orașul Moscova.”

Mihai Greu (1972)

Bibliografie (selectiv)

1. Moldova. Arta contemporană. Curator: Zbârnea, Tudor. Catalog. Chișinău: Ed. Atelier, 2006.

2. Bienala Internațională de Pictură – 2009 Chișinău. Catalog, curator: Tudor Zbârnea. Chișinău: editor Bienala Internațională de Pictură, 2009.

3. Colesnic Iu. Colegiul Republican de Arte Plastice „Alexandru Plămădeală”. Ghid enciclopedic. Chișinău: Editura Museum, 2008.

4. Saloanele Moldovei, ediția a IX-a. Chișinău-Bacău-București. Catalog. Chișinău, 1999.

5. Saloanele Moldovei, ediția a XVIII-a. Catalog. Chișinău, 2008.

6. Zbârnea T. Salonul de toamnă, 2005. Concursul Național în domeniul Artelor plastice, Ediția I. Organizator: Ministerul Culturii și Turismului al RM, Muzeul Național de Artă al Moldovei, Uniunea Artiștilor Plastici din Republica Moldova. Catalog. Chișinău: Atelier, 2005.

Microuivers personal, u/p, 600×650 mm, 1985. Din colecțiile UAP RM